

Critical view on belief in mental telepathy

The Skeptik 2012;1:16-23

Čavojová V

Abstract: The article presents study of Ayeroff and Abelson examining people's belief in extrasensory perception vs. their actual extrasensory communications. They designed experiment with conditions of experience of good vibes with another person and high engagement to test their prediction that both high engagement and good communication will lead to accentuated belief in one's telepathic abilities. They confirmed their assumptions and their experiment did not yield any evidence of telepathy. Despite quite random performance, however, participants in both experimental conditions showed overconfidence in success in their telepathic communication, though their actual performance was just about the random level.

The Skepik (Review Article in Slovak), Slovak Society of Skeptics.

Otázka, či sú ľudia schopní mentálnej telepatie, fascinuje ľudí od nepamäti. No rovnako zaujímavá je pre psychológov aj otázka, prečo ľudia veria v telepatické schopnosti, prípadne, prečo si myslia, že ich sami majú. Podľa Ayeroffa a Abelsona (1976) ide o tzv. *mimozmyslové presvedčenie*, ktoré sčasti závisí od podobnosti zážitku telepatie s úspešným a známym *sociálnym zážitkom*. Aký sociálny zážitok sa môže podobat' na telepatiu? Predstavte si typický telepatický scenár: dvaja fyzicky oddelení jednotlivci bez žiadnych dostupných spôsobov komunikácie, pričom „vysielať“ vysielajú nejaký

mentálny impulz, ktorý dokáže „prijímateľ“ zachytiť, či už ide o obraz alebo myšlienku. Vysielanie a prijímanie neviditeľných správ nie je úplne neznáme ani v bežnej sociálnej interakcii: dvaja ľudia dokážu dokončovať navzájom za seba vety, inštinktívne vedia, čo si druhý myslí a celkovo sú na seba úžasne naladení. Láska na prvý pohľad môže byť pre to dobrým príkladom. Takéto mysteriózne interpersonálne spojenia a magické pocity, ktoré produkujú, sa označujú ako *dobré vibrácie*.

Ayeroff a Abelson (1976) sa rozhodli skúmať, ako experimentálna manipulácia s týmto zážitkom dobrých vibrácií ovplyvní vieru jednotlivcov vo vlastné telepatické schopnosti. Vieru v existenciu nadprirodzených schopností ovplyvňuje aj úroveň zaangažovaní sa, resp. viera vo vlastnú schopnosť kontrolovať v podstate náhodné udalosti. Napr. Ellen Langerová (1975) dokázala, že zaangažovanie sa do náhodnej situácie zvyšuje vieru účastníkov vo vlastné schopnosti – keď dala účastníkom experimentu možnosť vybrať si lístky do lotérie, verili vo svoju šancu niečo vyhrať oveľa viac ako tí účastníci, ktorí lístky do lotérie dostali bez možnosti výberu. Podobne ďalší výskumníci (Strickland et al., 1966) zistili, že účastníci dávali vyššie stávky pred hodom kocky ako po ňom, hoci výsledok hodu bol pre nich rovnako neznámy. Možnosť hádzať kockou ich akoby utvrdzovala v schopnosti ovplyvniť náhodný výsledok. Preto Ayeroff a Abelson nezávisle manipulovali aj s pocitom dobrých vibrácií aj mierou zaangažovanosti do situácie, aby dokázali priamy vplyv obidvoch premenných na vieru v telepatické schopnosti účastníkov.

Čo teda urobili

V experimente sa zúčastnilo 32 vysokoškolských študentov a študentiek, ktorí patrili aj k zástancom telepatie, k skeptikom aj k

ľuďom, ktorí nezastávali žiadne výhradné stanovisko ohľadne telepatie. Účastníkom sa povedalo, že experiment môže priniesť lepšie dôkazy týkajúce sa existencie mimozmyslového vnímania kvôli niekoľkým vylepšeniam dizajnu oproti iným experimentom v tejto oblasti. Účastníci boli náhodne rozdelený do dvojíc a losom sa určilo, kto bude začínať ako vysielateľ a kto ako prijímateľ, potom sa mali vystriedať. Odosielateľ aj prijímateľ boli potom odvedení do oddelených zvukotesných miestností, pričom spojenie medzi nimi kontroloval experimentátor svetelnými signálmi (signál, kedy môžu začať vysielateľ/prijímateľ telepatický obraz) a rádiovým spojením (na dorozumievanie).

Účastníci experimentu sa mali pokúsiť vysielateľ obrazy so sady kariet. Pri experimente bola použitá nová sada kariet, pričom účastníkom sa povedalo, že ide o jedno z vylepšení oproti minulým experimentom, kde sa používali sady kariet len s jednoduchými symbolmi (kríž, kruh, štvorec, atď.). Táto sada kariet obsahovala obrazy, ktoré by sa mali ľahšie vysielateľ kvôli väčšej živosti a farebnosti (čmeliak, kúzelnický klobúk, volské oko, atď.) Podmienka zaangažovanosti bolo ovplyvnená tak, že obaja účastníci (vysielateľ aj prijímateľ) si mohli vybrať zo sady, ktorých 5 kariet sa im zdá najlepších na telepatický prenos, kým v podmienke nízkej zaangažovanosti účastníci dostali 5 kariet so symbolmi, ktoré sa mali pokúsiť vysielateľ bez možnosti si ich vybrať.

Podmienka dobrých vibrácií bola zas manipulovaná tak, že polovica účastníkov dostala možnosť „zahrievacieho kola“ – vysielateľ prijímateľovi najskôr povedal, ktorý symbol sa pokúsi odoslať, potom opisoval, na čo sa sústredí, potom zas prijímateľ opisoval, ako sa mu v mysli vynáral opisovaný/vysielaný obraz. Tým sa navodil pocit úspechu – účastníci vedeli, aký symbol bude vysielateľ vysielateľ

a mali možnosť sa „naladiť“ jeden na druhého a spoločne dohodnúť stratégiu, ako budú postupovať.

Experimentátori tiež zisťovali subjektívny pocit úspechu telepatickej epizódy u oboch účastníkov tak, že obaja po vysielaní/prijímaní mali ukázať tabuľku so znakom (áno/nie), či si úprimne myslia, že sa im to podarilo alebo nie, ktoré videl len experimentátor. Experimentátori potom mohli porovnať počet odhadovaných úspešných zhôd s naozajstným počtom zhôd v telepatickom prenose. Výskumníci opäť predpokladali, že v podmienkach vysokej zaangažovanosti a dobrých vibrácií bude percento odhadu vlastnej úspešnosti v telepatickom prenose oveľa vyššie.

Čo zistili

Otázka, ktorá síce nebola priamym predmetom výskumu, no aj tak sa natíska, sa týka skutočného úspechu účastníkov v telepatickom prenose. Podarilo sa im preukázať telepatiu? Nie. Ayeroff a Abelson (1976) zistili, že priemerný počet správnych zhôd medzi tým, čo vysielateľ vysielal a prijímateľ prijal u 16 párov účastníkov (pri celkovom počte 1600 pokusov) bol len 19,25 %, čo je dokonca o málo nižšie než len úroveň samotnej náhody (prijímatelia mali uhádnuť jeden z piatich symbolov). Výskumníci preverili aj možnosť, či sa medzi účastníkmi nenašiel aj nejaký výnimočne úspešný pár, čo by sa neukázalo v priemernom počte úspechov, no žiaden pár nebol štatisticky signifikantne úspešnejší než iný. Treba tiež poznamenať, že ani žiadna z experimentálnych manipulácií nemala žiaden vplyv na zlepšenie telepatického prenosu.

No výsledky týkajúce sa viery v telepatiu boli konzistentné s očakávaniami výskumníkov. Najviac citlivé na experimentálne manipulácie boli odhady zhody, ktoré účastníci robili po každom

pokuse. V podmienkach, kde bola vysoká zaangažovanosť aj dobrá komunikácia, účastníci v priemere odhadovali až 56 %-ný úspech v telepatickom prenose (hoci skutočný pomer zhody medzi vysielaným a prijímaným symbolom bol len 21 %). Účastníci v tejto podmienke celkom očividne verili, že mentálna telepatia je celkom možná (hoci to nikdy nepovedali priamo). No subjektívny odhad zhody, ktorý je trikrát vyšší ako reálny, nemá s realitou veľa spoločného. Navyše, ak bola prítomná len jedna podmienka (zaangažovanosť alebo komunikácia), odhadovaný úspech sa pohyboval okolo 50 %, čo je stále dvojnásobok naozajstných zhôd. V podmienke, kde nebola prítomná ani vysoká zaangažovanosť ani dobrá komunikácia odhad klesol blízko k úrovni náhody (26 % odhadovaných úspechov).

Okrem toho vysielateľ aj prijímateľ odhadovali úspech úplne nezávisle – čiže hoci obaja mali tendenciu nadhodnocovať úspechy, nezhodli sa v tom, pri ktorom pokuse nastal úspech a pri ktorom nie. Výskumníci takisto nezistili žiadny vzťah medzi sebadôverou v úspešný prenos a presnosťou zhody. Z toho je zrejmé, že účastníci v podstate počas úlohy len hádali a takisto hádali, ktoré pokusy boli úspešné.

Jedným z výsledkov, ktorý Ayeroff a Abelson (1976) nepredpokladali, no ktorý je konzistentný s predpokladom, že zaangažovanosť povedie k nadhodnocovaniu úspechu je, že vysielatelia odhadovali, že k zhode došlo častejšie, ako si to mysleli prijímatelia. Rozdiel bol síce len 5 %-tný, ale významný.

Čo z toho vyplýva

Vo všeobecnosti ľudia len zle odhadujú psychologickú príčinnosť (Nisbett a Bellows, 1977). Následkom toho je ľahké si zmýliť jednu

situáciu za druhú a chybné veci zjednodušiť. Ľudia môžu veriť, že nejakým mystickým spôsobom zachytili výskyt vzdialených udalostí, keď v skutočnosti možno len podprahovo zacítili bežné náznaky vo svojom prostredí. Prejav takýchto nadprirodzených schopností sa dá potom vysvetliť zvýšenou citlivosťou na slabé signály v okolí. Napríklad, nočná hliadka dokáže zachytiť podozrivý pohyb v tme, alebo dirigent dokáže identifikovať jediný falošný tón, ktorý zahrál člen orchestru.

Výskumná literatúra týkajúca sa parapsychológie je objemná, nejasná a je predmetom mnohých vášnivých diskusií. Vo všeobecnosti je ťažké vytvoriť opakovateľnú a koherentnú množinu vzťahov medzi rôznymi doménami mimozmyslového vnímania, či dokonca aj v rámci jednej domény. Zástancovia existencie mimozmyslového vnímania majú tendenciu jasať nad všetkými výsledkami, ktoré sú lepšie ako náhodné. Sú presvedčení, že takéto výsledky si vyžadujú nejaké okultné vysvetlenie. Debata sa takisto točí aj okolo metodologických problémov spojených s takýmito výskumami.

Na druhej strane, skeptik len sucho poznamená, že mentálna telepatia aj tak nikdy nenahradí telefón. Akékoľvek zistenia v prospech mimozmyslového vnímania sú zvyčajne malé a nekonzistentné. Aj prejavy mimozmyslového vnímania a nadprirodzených schopností majú tendenciu byť znepokojivo chybné a nestále. Dokonca aj Uri Geller, kráľ ohýbačov lyžičiek, dokáže predvádzať svoje kúzla len v určitých časoch a na určitých miestach, napríklad keď nie sú prítomní žiadni iní kúzelníci alebo skeptici. Nájst' jasnovidca, ktorý konzistentne predpovedá správne, je veľmi ťažké, ak nie úplne nemožné.

Takže zatiaľ čo otázka existencie nadprirodzených javov zostáva nevyriešená, je možné aspoň analyzovať faktory súvisiace s vierou v tieto javy. Viera v nadprirodzeno nebýva otrásená ani výsledkami kontrolovaných experimentov a ľudia na oboch stranách sporu majú tendenciu racionalizovať výsledky, s ktorými nesúhlasia (Ditto a Lopez, 1992).

Nejednoznačné a nové situácie, ktoré sa povrchne podobajú na podobné minulé skúsenosti, majú často vplyv na to, že vyvodíme chybné závery. Ayeroff a Abelson takto uzatvárajú aj výsledky svojho experimentu – viera vo vlastné telepatické schopnosti môže byť chybné vyvolaná zážitkom blízkeho vzťahu (dobrými vibráciami) s druhými ľuďmi.

References

Ayeroff, F., Abelson, R.P. ESP and ESB: Belief in personal success at mental telepathy. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1976,36:240 – 247.

Ditto, P.H., Lopez, D.F. Motivated skepticism: Use of differential decision criteria for preferred and nonpreferred conclusion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1992,63:568 – 584.

Langer, E. The illusion of control. *Journal of Personality and Social Psychology*, . 1975,32:311 – 328.

Nisbett, R.E., Bellows, N. Verbal reports about causal influences on social judgements: Private Access versus public theories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1977,65:1093 – 1104.

Strickland, L.H., Lewicki, R.J., Katz, A.M. Temporal orientation and perceived control as determinants of risk-taking. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1966,3:143 – 151.

PaeDr. Vladimíra Čavojová, PhD.